

KRITEERIUM

Uudised Ideed Inimesed Autorid Arhiiv Kontakt

Millest ei räägita, kui räägitakse toidust?

18. september

Kriteeriumi värskes artiklis pealkirjaga „Kui räägitakse toidust, siis ei räägita - millest?” arutleb **Peeter Helme** selle üle, miks on inimestele alati meeldinud kirjutada toidust. Lisaks sellele, et see on alati nõnda olnud, näib toidust kirjutamine tänapäeval eriti populaarne. Tõepoolest, miks?

Head lugemist!

Toimetus

[Loe edasi](#)

Siugja Sulepea auhinna võitja selgunud

9. september

Kevadel välja kuulutatud Siugja Sulepea kirjandusauhinna esimene võitja on selgunud. Kirjanike **Karl-Martin Sinijärv, Jürgen Rooste, Asko Künnap** ja **Peeter Helme** loodud auhinna esimene laureaat on **Holger Kaints** (1957) jutustusega „Lennukivaatleja”.

[Loe edasi](#)

Veidrad mõttekaaslased

24. august

Jonah F. Mitchell võrdleb kahte esmapilgul väga erinevat mõtlejat - **Ernst Jüngerit** ja **Aleksei Gastevit**. Artiklis „Veidrad kaaslased Gastev ja Jünger” nendib Mitchell, et kuigi üks esindab parempoolset, teine vasakpoolset maailmavaadet, jõudsid mõlemad kui mitte sarnaste, siis vähemalt võrreldavate ideedeni.

Head lugemist!

Toimetus: Jean-Philippe Toussainti täpne debüüt

Kes meist ei unistaks vahel sellest, et astuda iseenese elust välja? Et olla nii iseenda kui üleüldse elu kui sellise kõrvaltvaataja? Kuidas see aga realselt välja võiks näha? Mis oleks selle tegevuse hind?

Sellest, aga mitte ainult sellest, kõneleb 1957. aastal sündinud vallooni kirjaniku **Jean-Philippe Toussainti** lühiromaan „Vannituba”.^[1] Raamat on iseenesest ilmunud juba ammu - 1985. aastal - ning tegi autori kui mitte just päevapealt, siis igatahes väga ruttu prantsuskeelse maailma üheks tunnustatuimaks oma põlvkonna kirjanikuks. Nüüd on teos kättesaadav ka eesti keeles.

* * *

Asjaolu, et „Vannituba” jõuab eesti keelde nõnda palju hiljem, ei muuda midagi. Õhuke, vaid seitsmekümneleheküljeline raamat, mis on „minimalistliku jutustamisviisi näotu mina-vormi”^[2] võrdkujuks, mõjub just nimetatud omaduste tõttu eatult ja ajatult. Tõsi küll, näiteks XIX sajandil poleks ilmselt nii kirjutatud. Inimhinge eksirännakute lahkamiseks oleks kasutatud hoopis teistsugust metoodikat. Kuid kirjandus ongi muutuv ja arenev nähtus ning ülim, mida ta suudab, on tungida oma ajalike ja vahelduvate vahenditega nähtustesse nõnda, et tuua sealt välja ajatu ja igavene.

Vaid paarkümmend aastat pärast „Vannitoo” esmatrüki ilmumist on muidugi varavõitu veel öelda, kas Toussaint tõesti saavutas oma debüütteosega midagi nii põhjanevat. See peab alles selguma. Hetkel tasub siiski panna tähele autori huvitavat stiili ja metoodikat.

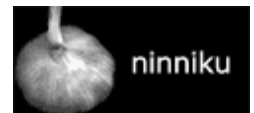
* * *

Öelda, et autori stiil on napp, oleks natuke liiga leebe ja väheütle. Toussaint kirjutab lausa kuival, äärmuseni minimalistlikult ning loob sellega erakordselt distantseeritud ja eeterliku meeleolu, mida süvendab ka raamatu peategelase kuju. Lugeja saab vaid teada, et tegu on noore, 28-29-aastase mehega. Tema nime ei lausuta kunagi, tema enda inimsuhted teiste inimestega on võrreldavalt pealiskaudsed. Või vähemalt luuakse selline illusioon. Enda poolt palavalt armastatud naist kõnetab minajatustaja vaid perekonnanime pidi - Edmondsson.

Peategelase päevi kirjeldab autor lakooniliste ja näiliselt tundetute ülestähendustena, mis on pealegi kõik nummerdatud. Tegelikult ongi numbrid ja matemaatika lühiromaanis mõistmiseks olulised. „Vannituba” algab **Pythagorase** tsitaadiga „Hüpoteenuusi ruut on võrdne kaatete ruutude summaga” ning jaguneb kolmeks osaks:

Sezession

Nädala tsitaat:

„Suure tähtsusega küsimustes pole otsustav mitte tõsidus, vaid stiil.”

Oscar Wilde (1854-1900)

Toimetuselt

“Võidetud maa, kingi meile tähed!” lausub Saksa kirjanik Ernst Jünger oma päevikromaanis “Kiirgused”.

Mida see tähendab? Üheks võimaluseks on siin näha lootust ilu ja headuse võidule ka siis, kui maa on must ja põlenud - nagu Teise maailmasõja ajal, mil Jünger selle lause kirjutas pani. Ent mis on sellel pistmist tänapäevaga? Tänapäev Eestis ja Euroopas on ju õitsvad ja kasvavad, ammu on ravitud viimase suure sõja ja

Toimetus

[Loe edasi](#)

Fritz von Herzmanovsky-Orlando ja tema Tarokkia

28. juuli

Raske on ühe lausega anda vastust küsimusele: millest jutustab **Fritz von Herzmanovsky-Orlando** romaan „Geniuste maskimäng.“ Kas väljamõeldud maast nimega Tarokkia? Või Austria-Ungari keisririigi viimastest kümnenditest? Või hoopis Vana-Kreeka müütidest? Või veel millestki neljandast ja ühtlasti ikkagi ka kõigest eelnevast? Raske öelda.

Sellesse küsimusse püüab oma artiklis „Sümbolite keeles sümbolitest - või siiski millestki veel?“ selgust tuua **Peeter Helme**.

Head lugemist!

Toimetus

[Loe edasi](#)

Ingeborg Bachmanni auhind

14. juuli

Juuni lõpus anti Austrias, Kärnteni liidumaa pealinnas Klagenfurtis 33. korda välja **Ingeborg Bachmanni** nimeline kirjandusauhind (*Ingeborg-Bachmann-Preis*).

[Loe edasi](#)

„Pariis“, „Hüpotenuus“, „Pariis“. Esimene osa koosneb neljakümnest nummerdatud lõigust, teine kaheksakümnest ja kolmas viiekümnest. Matemaatiliselt võttes ei ole vasta need küll Pythagorase teoreemi matemaatilistele suhetele, kuid see ongi kirjandus - mitte mingi teadusdistsipliini illustratsioon vaid pigem tsitaat, viide või vihje...

Omamoodi on „Vannituba“ ka viide või vihje kirjandusele ja kirjanduslikku laadi teemaarendusele kui sellisele. Nagu öeldud, on peategelaseks üks nimetu noormees. Ta veedab oma päevi kuivas, veega täitmata vannis, riided seljas ning lugedes seal või vesteldes oma armsama, Edmondsoni, või enda emaga. Ühel hetkel noormees tüdineb või ehmub oma eluviisist ja põgeneb välismaale. Teose lõpus naaseb ta Pariisi.

Seda kõike võib võtta ka iroonilise farsina kirjanduslike või filmikunstist tuntud teemade suhtes (Toussaint ongi tegev ka stsenaaristi ja filmirežissöörina) - lahendab ju autor eneseotsingu ja põgenemise teemat moonutatud ning anekdootlikul moel. Siiski ei tähenda see, et „Vannituba“ võiks taandada ühele teljele. Kuigi tundub, et teose viimases osas, mis kannab esimesega identset pealkirja „Pariis“, jätkub kõik nii, nagu raamatu alguseski, pole see siiski nii.

* * *

Jean-Philippe Toussainti stiil on küll jahe, minimalistlik ja registreeriv, kuid samas on ta pisiasjades täpne ning suudab üksikute sõnade ning raamatu ülesehitusega öelda palju. Kui algul tundub, et romaani peategelane on natuke imelik, ilmselgelt reaalse elu suhtes kohanematu, saamatu ja ükskõikne, siis teose edenedes ta avaneb ja raamatu lõpus seisab meie ees juba luust ja lihast inimene, kellel on keerukas tundeelu ja erk taju ümbritseva suhtes. Sõnastuse mõttes raamatu algusega sarnases lõpus valitseb algusega võrreldes hoopis teistsugune meeleolu...

Seega peitub „Vannituba“ midagi, mille poole lühivorm peakski püüdlema - juhuslikkuse vältimine. Raamatus on selleks liiga vähe lehekülgi, et lubada endale asjatuid, lõpuni läbimõttlemata sõnakõlke. Kõik peab olema täpselt paigas ja tasakaalus, igal sõnal oma kande roll. Võib julgelt öelda, et voolavasse eesti keelde tõlgitud „Vannituba“ kujutab endast kirjandust, millel on eeskujul mõttes pakkuda palju ka tänapäeva eesti kirjandusele. Ning samuti on ta heaks sissejuhatus autoriloomingusse, kellelt loodetavasti ilmub eesti keeles juba õige pea teisigi teoseid.

Toimetus

[1] **Jean-Philippe Toussaint**. Vannituba. Atlantise Kirjastus, Tallinn, 2008. Tõlkinud **Kail Kaiss**.

[2] **Joseph Hanimann**. Die Außenwelt der Innenwelt. - Frankfurter Allgemeine Zeitung 27. 1. 2006.

komunistliku diktatuuri haavad.

Kuid kas pole see siiski mitte kõigest väline? Kas pole nii, et kultuuri osakaal marginaalseerub? Kas pole nii, et kõrb kasvab ja meil on tõepoolest põhjust paluda teisi ajastuid ja ideaale mäletavaid igavesi tähti, et nad värskendaksid meie mälu ja vaimu? Ent mis on ideaalid ühiskonnas, kus taevas pole enam filosoofiline ega teoloogiline kontseptsioon vaid kõigest astronoomiline, mehhaaniline?

Tänane maailm ei armasta vertikaalset - astronoomilises mõttes pole ju taevaski mitte meie kohal, vaid ümber. Suuresti on välja lülitatud ka ideelised vertikaalsed teljed. Ometi on olemas põhimõtted, mis kehtivad ka siis, kui neisse enam ei usuta. Subjektiivsed, ikka ja jälle uut, kultuuri-taustast sõltuvat defineerimist nõudvad eetilised ja esteetilised kategooriad on sellisteks. Lihtne on neid eitada, kuid kas poleks õigem püüda neid mõista ja mõtestada?

„Kriteeriumi“ väljaandjate eesmärgiks ongi vahendada Eestisse selliseid Euroopa kirjanduse ja mõtteloo suundi mis pole tõlkijate eelistuste või valitsevate vaimsete hoiakute tõttu meil seni suure tähelepanu osaliseks saanud ning mis tegelevad vertikaalse, üleva ja ülendava otsimisega. Kas ka leidmisega, jäägu juba iga lugeja otsustada...

Ja mitte ainult otsustada - eesmärkide täitmisel loodame üldise koostööle lugejatega, kes aitaksid meil juhtida tähelepanu oma soovidele ja ootustele ning rikastama „Kriteeriumit“ ka omapoolsete tekstidega.

Head lugemist ja kaasa-mõttlemist soovib

„Kriteeriumi“ toimetus